

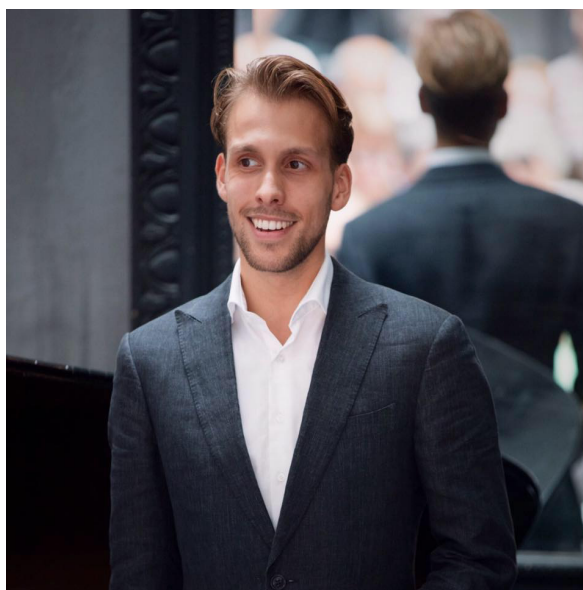
De stipendiaten 2020

door Alexander de Jong, Ramon van Engelenhoven en Lisenka Heijboer

Een belangrijke doelstelling van het Wagnergenootschap is om jong opera talent hun mogelijkheden in het Wagner repertoire te laten ontdekken. Op voorspraak van onze talentscout Peter van der Leeuw wordt mede dankzij uw steun ieder jaar een aantal stipendiaten afgevaardigd om een speciale week van de Bayreuther Festspiele bij te wonen.

Alexander de Jong

Toen ik een half jaar geleden werd benaderd door Peter van der Leeuw met de vraag of ik geïnteresseerd zou zijn om als stipendiaat de Bayreuther Festspiele te bezoeken, was ik direct erg enthousiast! Als kind werd ik al meegenomen naar theater, ballet en opera's, waaronder die van Wagner, en hoewel ik toen nog weinig begreep van wat er zich op het toneel afspeelde, is daar wel mijn liefde voor (muziek)theater ontstaan. Jaren later kwamen de opera's van Wagner weer op mijn pad en zag ik bijzondere uitvoeringen van *Tristan und Isolde*, *Parsifal*, *Tannhäuser* en recentelijk de bejubelde *Walküre*. Vooral *Tannhäuser* heeft veel indruk gemaakt; ik heb deze productie in totaal vier keer gezien. Ik verheug mij er dan ook op om deze opera in Bayreuth te zien, en zal mij de komende periode ook meer in Wagners andere werken gaan verdiepen.

Uitvoerend heb ik echter nog weinig met het werk van Wagner te maken gehad. Na mijn studie aan het Conservatorium in Tilburg, waar ik ben afgestudeerd in zowel klassieke zang als drama en waar mijn liefde voor opera verder is ontwikkeld, ben ik als freelancer aan de slag gegaan in verschillende grotere en kleinere producties. Ik werd al snel na mijn afstuderen in 2016 gevraagd voor een Jong talent-traject bij de Nationale Opera in Amsterdam. Ik zong daar kleine rollen in *Gianni Schicchi*, *Les contes d'Hoffmann* (in een regie van Tobias Kratzer, waarvan in Bayreuth nu de nieuwe *Tannhäuser* te zien is), *Clemency* en de nieuwe productie *The new prince*. Ook heb ik in verschillende jeugdopera's gespeeld, waaronder *Hondenhartje* en *The boy who grew too fast*.

Daarnaast was ik te zien in *Tosca*, *A little night music* en *Wonderful town* bij de Nederlandse Reisopera, *Traviata Remixed* van Operafront, *The rape of Lucretia* bij DNOA en *Die Zauberflöte* en *King Lear* bij Holland Opera. Ook heb de afgelopen jaren ik veel Duits en Frans romantisch lied gezongen en concerten gegeven met uiteenlopend repertoire van Bach tot Bernstein, Purcell tot Puccini en Mozart tot Menotti.

Dit seizoen ben ik als zanger minder actief geweest in producties en concerten. Ik heb mij (naast het afronden van mijn tweede studie rechten) meer toegelegd op de ontwikkeling van mijn stem door middel van lessen, coaching en masterclasses. Na lessen te hebben gevolgd bij Nadine Secunde, zelf gevierd Wagner-zangeres die ook bij de Nationale Opera haar sporen heeft verdiend in dit repertoire, werk ik nu veel samen met Kirsten Schötteldreier. Zij coacht internationale grootheden in de aanloop naar grote Wagner- en Straussrollen. Haar visie op zingen is uniek en voelt voor mij als volkomen

natuurlijk: een manier van zingen waarbij lichaam, geest en emotie in balans zijn om zo je “ware klank” naar boven te laten komen.

Ik sta weliswaar nog aan het begin van mijn ontwikkeling maar toen ik afgelopen zomer een summer course deed in het Duitse Bad-Saarow zag ik daar ware magie ontstaan toen zij daar met ervaren Wagner-zangers Anna Gabler en Burkhard Fritz werkte. Ook een masterclassweek met Thomas Quasthoff dit jaar heeft veel indruk op mij gemaakt. Quasthoff, die vooral bekend is door zijn interpretaties van het Lied, is ook een Wagner-”veteraan” en dit hoor je nog steeds terug in die prachtige volle stemkwaliteit wanneer hij lesgeeft (en af en toe een zin voorzingt). Wat deze drie docenten gemeen hebben, is het rijke stemgeluid en de lichamelijke manier van musiceren die zo kenmerkend zijn voor Wagnerzangers; de klank komt uit de tenen en resoneert door tot ver na de achterste rij van de zaal. Wellicht is dat hetgeen waar ik het meeste naar uitkijk in Bayreuth; de totaalbeleving van de stemmen en de muziek in combinatie met het verhaal, de thematieken, de enscenering en de bijzondere locatie waar je compleet door wordt overrompeld. Hoewel ik als jonge bariton dit repertoire misschien zelf (nog) niet (op het podium) zal zingen, ben ik ervan overtuigd dat dit een erg leerzame ervaring zal zijn voor mij als zanger, musicus en mens.

Ik wil bij dezen dan ook graag mijn grote dank uitspreken voor de bijzondere kans om een week lang ondergedompeld te worden in de muziek en wereld van Wagner – en dat op de plek waar Wagner het voor bedoeld heeft... Ik verheug me enorm!

Ramon van Engelenhoven

Allereerst wil ik enorm veel dank uitspreken aan het Wagnergenootschap voor het feit dat ik geselecteerd ben voor het stipendium waarmee ik dit jaar naar de Bayreuther Festspiele mag gaan. Graag wil ik daarom mij aan u voorstellen en proberen iets van mijn relatie met Wagner te schetsen.

Mijn naam is Ramon van Engelenhoven, ik ben 25 jaar oud en pianist. Ik heb zowel mijn bachelor- als masterstudie afgerond aan het Conservatorium van Amsterdam bij Frank Peters en ben op dit moment nog steeds woonachtig in Amsterdam en verbonden aan het conservatorium als contractstudent, waar ik verder studeer bij Naum Grubert. In mijn muzikale activiteiten ben ik natuurlijk altijd pianist, maar ik voel me eigenlijk in de eerste plaats meer ‘musicus’ dan ‘pianist’, wat voor mij vanaf jonge leeftijd heeft geresulteerd in een fascinatie voor het symfonisch, met name laat-romantisch repertoire. Vandaar dat het niet gek is dat ik vroeg of laat met Wagner in aanraking zou komen.

Als pianist speel je niet snel Wagner, maar zijn schaduw hangt toch over veel componisten van wie ik de muziek wel heb uitgevoerd. De relatie met zijn schoonzoon Franz Liszt is daarvan wel het beste voorbeeld. Van jongs af aan heb ik altijd heel erg van de muziek van Liszt gehouden en dankzij zijn werk ben ik in eerste instantie ook met Wagner in contact gekomen. Dit was mede dankzij een Liszt-recital dat ik in 2016 voor het Wagnergenootschap Nederland heb mogen geven. Wellicht dat een aantal leden zich deze avond nog

weet te herinneren! Op die manier kwam ik eigenlijk op een natuurlijke manier bij Wagner uit, want tussen de twee componisten zijn ongelooflijk veel stilistische overeenkomsten. Zo ben ik bijvoorbeeld 'Isolde's Liebestod' en de ouverture uit *Tannhäuser* gaan spelen in de bewerking van Liszt. De laatste jaren ben ik hierdoor ontzettend van de muziek van Wagner gaan houden.

Verder vertel ik graag nog iets over mijn eigen ervaring met het uitvoeren van opera, hoe klein ook: In 2017 voerde ik met sopraan Laetitia Gerards 'La Voix Humaine' van Poulenc uit in de kleine zaal van Het Concertgebouw. Hoe leuk is het dat de regie toen in handen was van Lisenka Heijboer, één van de andere stipendiaten van dit jaar! Omdat ik ook betrokken was bij alle repetities en fases van de voorbereiding, heb ik veel respect gekregen voor de mensen die in de opera werken en de enorme passie en toewijding die ervoor vereist is.

Daarnaast is het de moeite waard te vermelden dat ik vanuit interesse in filmmuziek mijn masterscriptie op het conservatorium heb gehouden over Erich Wolfgang Korngold, specifiek over de verschillen en overeenkomsten tussen opera en vroege filmmuziek. Concluderend kwam ik er achter dat de symfonische filmscore eigenlijk is geboren uit het post-Wagneriaanse type opera die Korngold schreef. Vandaar dat ik de wens heb om nog verder terug in de tijd te gaan en me bekender te maken met Wagners werk, en dan specifiek met 'Der Ring des Nibelungen' en zijn gebruik van leitmotiven.

Helaas heb ik nog niet veel mogelijkheden gehad om Wagners opera's live, van dichtbij mee te maken. Wel maakte 'Tannhäuser' vorig jaar bij de Nationale Opera een overweldigende indruk op mij. En op dit moment ben ik haast geobsedeerd door 'Tristan en Isolde' en probeer ik die opera zo goed mogelijk te leren kennen. Ik kan eigenlijk niet in woorden uitdrukken hoe ongelooflijk mooi ik deze muziek vind. Gelukkig ben ik dankzij opnames met veel van Wagners beroemdste werken inmiddels bekend, maar voor echte verdieping lijkt mij dit stipendium een unieke kans om mezelf nog verder kennis te laten maken met deze invloedrijke componist!

Lisenka Heijboer

De eerste opera die ik ooit bezocht was *Parsifal* in regie van Pierre Audi bij De Nationale Opera. Ik liep op dat moment stage bij de kostuumafdeling van Het Nationale Ballet waar ik meewerkte aan *Cinderella*. Ik was nog vastbesloten om kostuumontwerper te worden en op mijn eerste dag, tijdens de rondleiding op de kostuumafdeling, bezochten we de ververij. Rosalinda Lourens was bezig met het verven van stroken textiel voor de kostuums van de Blumenmädchen in *Parsifal*. Haar werk was zo mooi dat ik besloot om te kijken of ik een kaartje kon bemachtigen.

De voorstelling was compleet uitverkocht en ook met de last minute wachtlijst greep ik mis maar een van de bezoekers kwam vragen of ik een kaartje wilde overnemen. De paar euro's cash die ik op zak had waren die avond goed voor een stoel midden op de eerste rij. Deze avond had een enorme impact op mij. Het was verpletterend en ik zal nooit vergeten hoezeer ik de wereld

vergat en tegelijkertijd de wereld aan mij voorbij zag gaan. Het was mijn kennismaking met opera en vooral mijn kennismaking met Wagner, met wie ik in de jaren die volgden een haat-liefdeverhouding zou ontwikkelen.

Ik had opera ontdekt, maar vooral ook dat opera's geregisseerd werden. Daar had ik nog nooit echt bij stil gestaan. In operaregie komt alles waar ik van houd samen; muziek, dans, tekst en beeldende kunst in licht, decor en kostuum. Wanneer dat allemaal werkelijk bij elkaar komt in plaats van 'tegelijkertijd bestaat', is opera als vorm ongeëvenaard. Sinds de ontdekking dat ik operaregisseur kon worden, heb ik die carrière nagestreefd. Vanaf 2014 werkte ik bijna fulltime als stagiair en later als regieassistent voor Lotte de Beer. Daarnaast werkte ik ook als regieassistent aan producties van Monique Wagemakers, Laurent Pelly, Krzysztof Warlikowski, Zack Winokur en Pierre Audi.

Ik bezocht bijna elke Wagner productie die op mijn pad kwam maar pas in 2017 stond Wagner voor het eerst op mijn 'werkprogramma'. Ik assisteerde Pierre bij zijn encensering van *Tristan und Isolde* en werd voor het eerst voor langere tijd ondergedompeld in Wagner megalomanie en ongelofelijke aandacht voor kleine gebaren. Die muziek die je zo naar een andere wereld transporteert en waardoor alles groter lijkt maar waarin de kleinste verandering een aardbeving teweeg brengt.

Inmiddels was ik zelf ook eigen werk gaan maken. Ik regisseerde *Die Sieben Todsünden, la Voix Humaine* en afgelopen seizoen het International Young Patrons Gala bij de Nationale Opera & Ballet en co-regisseerde *Traviata Remixed* en *Caliban* met Lotte de Beer. Daarnaast maakte ik ook nieuwe muziektheatervoorstellingen voor Operafront, de NJO Muziekzomer en het Grachtenfestival. Op dat laatste festival ging afgelopen zomer *VROUWENSTEMMEN* in première. Een nieuwe opera die ik samen met componist Meriç Artaç, schrijver Frank Siera en dramaturg Niels Nuijten ontwikkelde en produceerde.

Afgelopen seizoen was een bijzonder seizoen voor mij; samen met ons waanzinnige team assisteerde ik Pierre Audi bij het uit de grond stampen van *Aus Licht* maar regisseerde ik ook mijn eerste Wagner: *Parsifal*. Steven Sloane, chef-dirigent van de Bochumer Symphoniker, nodigde mij uit om in hun prachtige concertzaal *Parsifal* te regisseren. Samen met dramaturg Norbert Abels organiseerde hij een weekend rondom het thema '*Das Ewige Weib*' – *eros und mythos in Wagners Parsifal*.

Elke avond werd er een akte uit *Parsifal* opgevoerd, gecombineerd met muziek die thematisch bij het personage van Kundry zou aansluiten. Op vrijdagavond zong Marina Prudenskaya Kundry in akte 1, voor akte 2 op zaterdagavond was Nadine Lehner gecast en op zondag speelde Judith Rosmair de rol van Kundry. Verder zongen onder anderen Frank van Aken en Simon Bailey, respectievelijk de rollen van Parsifal en Gurnemanz.

Dit project was een enorme uitdaging. Niet alleen omdat het een locatieproject was en we weinig tijd hadden om te repeteren maar vooral omdat het libretto bijzonder vrouwonvriendelijk is. Mijn haat liefde verhouding met Wagners werk zit hem dan ook voornamelijk daarin dat zijn werk muzikaal zo overtuigend en overrompend is dat elke tekst die erop gezongen wordt als waarheid wordt ervaren. Ik geloof dat mijn taak en uitdaging als regisseur is, ten alle tijden kritisch- en in dialoog met zijn werk te blijven. Ik ben het Wagnergenootschap zeer dankbaar voor deze kans en ik kijk enorm uit naar de dagen in Bayreuth!

